

**MUNI
PED**

2. seminář

Úvod k právu. Mít právo, mít nárok, mít povinnost.

Základní dělení práva.

Charakteristika právních odvětví.

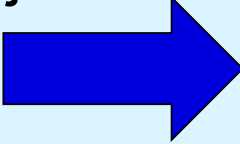
JUDr. Radovan Malachta
jarní semestr 2022

Co to je právo

- ve společnosti – společenské vztahy – potřeba **regulovat**
- co je dovolené, zakázané či přikázané
- vznikají pravidla chování – právní normy – obecně závazné – tvoří **právní řád**
- stanovuje a **vynucuje** stát (vs. morální či náboženská pravidla)

soubor pravidel chování, která regulují společenské vztahy, přičemž nerespektování pravidel lze vynutit prostřednictvím státní moci

Co to je morálka

- také se jedná o pravidla chování – morální normy – nejsou závazná (právně)
  - mos/mores – požadovaný způsob jednání v určité společnosti
  - nestanovuje a **nevynucuje** je stát
- základní rozdíl je: kdo stanovuje právní/morální normy (vznik)
v sankci v případě nedodržení norem
- obojí ale představuje **normativní systém**

Vztah práva a morálky: tři přístupy

– model **jednoty** práva a morálky

- obsahová shoda
- „právo je minimum morálky“ – právo je jen součást morálky – například G. Jellinek

– model **oddělení** práva a morálky

- nejvýznamnější Hans Kelsen – tzv. ryzí nauka právní – rovnice: právo = právo
- každou právní normu lze odvodit z jiné normy, platnost právní normy není potvrzována morálkou
- kritika: H.L.A. Hart, R. Dworkin, G. Radbruch

– model **komplementarity** práva a morálky

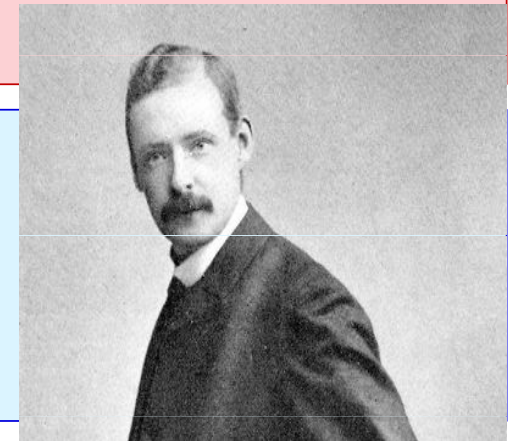
- vzájemné působení, kooperace, ale jsou to svébytné systémy
- J. Habermas (stále žijící filosof)

současná doba
odmoralizování
remoralizování

Radbruchova formule

Konflikt mezi spravedlností a právní jistotou lze řešit jen tak, že pozitivní právo zajišťované předpisy a mocí má přednost i tehdy, pokud je obsahově nespravedlivé a neúčelné, vyjma toho kdy rozpor mezi pozitivním zákonem a spravedlností dosáhne tak nesnesitelné míry, že zákon musí jako „nenáležitě právo“ spravedlnosti ustoupit.

- pozitivní vs. přirozené právo
- rozpor právních norem a spravedlnosti
  - pokud je dostatečně intenzivní („nesnesitelná míra“), pak má spravedlnost přednost

Pozitivní a přirozené právo

– pozitivní právo

- právo platné (dané státem, příp. mezinárodním společenstvím)
- tvoří je právní normy, objektivní právo – vynucováno státem
- model oddělení práva a morálky

– přirozené právo

- dané mimo vůli státu, právní principy a ideje, nezadatelná subjektivní práva
- člověk má vrozená práva / Bůh stanovuje věčná práva / přirozenost věcí, resp. přirozenost člověka

Co to je spravedlnost

- spravedlnost: právní, morální, ...
- viz příklady na prvním semináři

MUNI
PED

Právní kultury

Právní kultury

- nejen právo, zahrnut je společenský, kulturní, náboženský, politický, historický, ekonomický, územní vývoj (ne všechny kultury ovlivňuje vše)
- způsob tvorby, výkladu a aplikace práva
- zahrnuje větší počet právních řádů
- ČR: kontinentální právní kultura

Typy právní kultury

kontinentální

angloamerická

islámská

hindská, východoasijská, africká, ...

Kontinentální právní kultura

- znaky a charakteristiku pochopíte během semestru ☺
- teritorium („evropský kontinent“)?, náboženství (křesťanství)
- hlavní formální pramen: právní předpis (zákon)
- zákony tvoří zákonodárné orgány, nikoliv soudci (ti je aplikují)
- dělení na soukromé vs. veřejné právo (vliv římského práva)
- provázanost jednotlivých právních řádů – právo EU

Angloamerická právní kultura

- tzv. common law
- hlavní pramen: soudní precedens
  - příp. právní obyčej (ústavní právo), právní literatura
  - samozřejmě existují i právní předpisy (psané právo)
- pravidla tvoří (nalézají) především soudy
- není dělení na soukromé a veřejné právo
- rozdíly (Anglie vs. USA vs. Kanada vs. Austrálie vs. jiné)

rule of law

Islámská právní kultura

- především vliv náboženství
- šaría – islámské náboženské právo (sunnité a šíité)
- normy konkrétního státu (právo islámských zemí) vs. náboženské normy (šaría)
- Korán, sunna (příp. idžma, kijás)

Každý stát má svoje právo: příklad manželství

**MUNI
PED**

Objektivní a subjektivní právo

Objektivní právo

= soubor (systém) právních norem, která jsou obecně závaznými pravidly chování, stanovených či uznaných státem a státem vynucených

Příklady:

- pedagogický pracovník je povinen chránit bezpečí a zdraví dítěte, žáka a studenta (školský zákon)
- kupující má zaplatit kupní cenu, když si něco koupí (občanský zákoník)
- chodec nesmí vstupovat na vozovku „na červenou“ (zákon o provozu na pozemních komunikacích)
- o ústních podáních a jednáních při správě daní sepíše správce daně protokol (daňový řád)

Subjektivní právo

- možnost chování právních subjektů
- plyne z objektivního práva (je zaručeno státní mocí)
- mít oprávnění, mít na něco nárok
- *možnosti* chování právního subjektu může odpovídat *povinnost* jiného subjektu (právo na zaplacení ceny – povinnost zaplatit)

Příklady:

- žáci a studenti mají právo na informace o průběhu a výsledcích svého vzdělávání
- prodávající má nárok na zaplacení kupní ceny
- chodec má oprávnění vstoupit na vozovku „na zelenou“

Čeština v tomto není dokonalá...

- law (objektivní právo)
- right (subjektivní právo)

**LAWS
VS RIGHTS**

Mít právo (nárok, oprávnění) – mít povinnost

Dovolující (povolující) právní normy

Zakazující právní normy

Přikazující právní normy

Příklad 1 ze zadání na seminář

- *Pedagogičtí pracovníci mají po dobu výkonu své pedagogické činnosti povinnost dalšího vzdělávání, kterým si obnovují, udržují a doplňují kvalifikaci. (§ 24 zákona o pedagogických pracovnících)*
- *Školní řád nebo vnitřní řád může omezit nebo zakázat používání mobilních telefonů nebo jiných elektronických zařízení dětmi, žáky nebo studenty, s výjimkou jejich používání v nezbytném rozsahu ze zdravotních důvodů. (§ 30 školského zákona)*
- *Ve školách a školských zařízeních se zakazuje reklama, která je v rozporu s cíli a obsahem vzdělávání, a reklama, nabízení k prodeji nebo prodej výrobků ohrožujících zdraví, psychický nebo morální vývoj dětí, žáků a studentů..... (§ 32 školského zákona)*

Příklad 1 ze zadání na seminář

- *Každý má právo nahlédnout do všech materiálů týkajících se jeho osoby, které mají význam pro rozhodnutí o výsledku zkoušky. (§ 82 školského zákona)*
- *Ve školách a školských zařízeních není povolena činnost politických stran a politických hnutí ani jejich propagace. (§ 32 školského zákona)*
- *Ředitel školy nebo ředitel zařízení sociálních služeb může nařídit pedagogickému pracovníkovi konání přímé pedagogické činnosti nad jemu stanovený rozsah nejvýše v rozsahu 4 hodin týdně, další hodiny s ním může dohodnout. (§ 23 zákona o pedagogických pracovnících)*
- *Pedagogický pracovník je povinen být na pracovišti zaměstnavatele v době stanovené rozvrhem jeho přímé pedagogické činnosti, v době stanovené rozvrhem jeho dohledu nad dětmi a žáky, ... (§ 22a zákona o pedagogických pracovnících)*

**MUNI
PED**

Soukromé a veřejné právo

§ 1 odst. 1 občanského zákoníku

„Ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo. Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.“

- rozlišení soukromé a veřejné právo nemá hranice
- již od římského práva tento **právní dualismus**
- několik teorií
  - zájmová
  - organická
  - mocenská
  - metoda právní regulace

Zájmová teorie

- „Veřejné právo je to, co je v zájmu státu, soukromé právo je to, co slouží jednotlivému člověku.“ (Ulpianus – Ulpianova teorie)
- kritérium rozlišení: soukromý zájem (zájem osob) vs. veřejný zájem (zájem státu)

Organická teorie

- kritérium rozlišení: zdali v právním vztahu vystupuje jako jeden ze subjektů orgán veřejné moci či nikoliv
- zda subjekt je příslušníkem či členem veřejnoprávní korporace/ svazu (obec, stát atd.)

Mocenská teorie

- též subordinační teorie
- kritérium rozlišení: postavení osob – rovné (souřadné) postavení osob vs. nerovné (nadřazené/podřazené) postavení osob
- typické je **mocenské** působení jednoho ze subjektů jako nositele veřejné moci

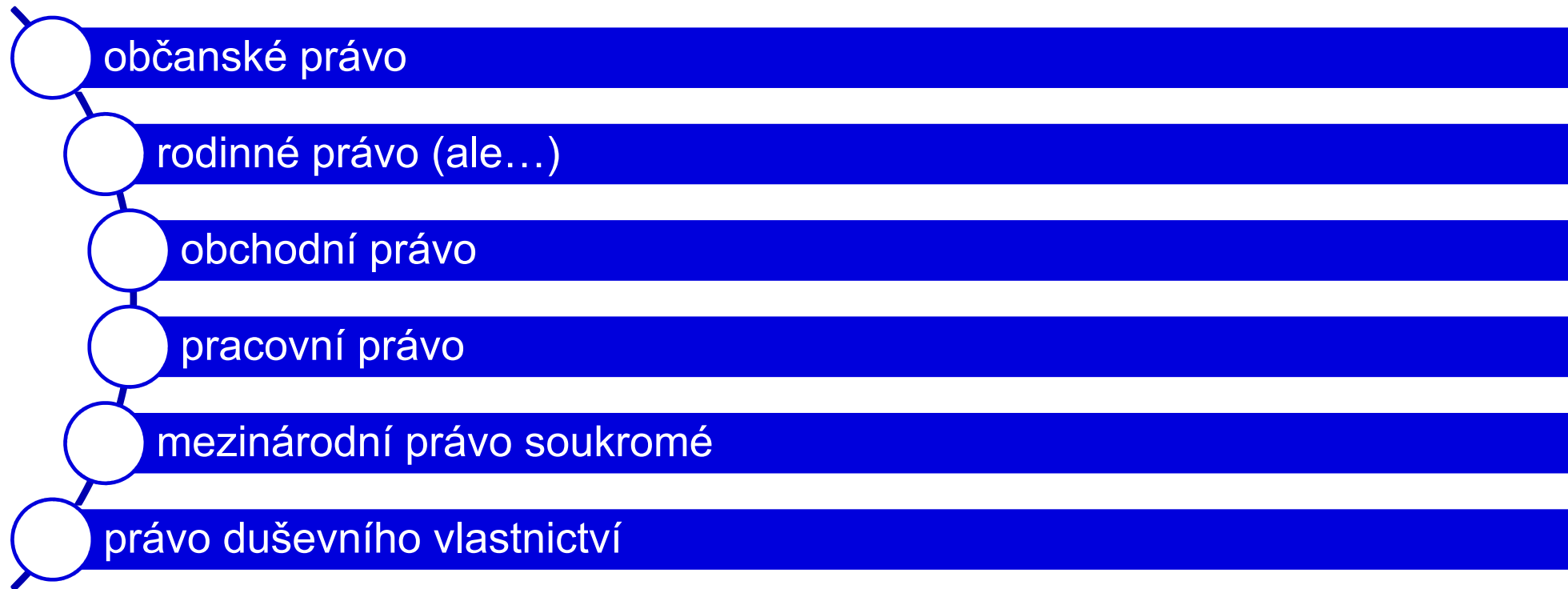
Metoda právní regulace

- rozlišením je povaha a míra působení jednotlivých účastníků vztahu na vznik, obsah či zánik právního vztahu

Soukromé právo

- typické je **rovné** postavení subjektů
  - **formální rovnost** před zákonem, ale současně může nastat **faktická nerovnost** (zákon se jí pak snaží narovnat – například smlouva o poskytování internetových služeb)
- osoby si mohou ujednat práva a povinnosti podle svých představ
  - v rámci a v mezích zákona, nemohou ujednat něco protiprávního – například smlouva, jejímž předmětem je zabíjení chráněných zvířat
- jeden subjekt nemůže jednostranně či autoritativně ukládat druhému subjektu práva a povinnosti
- autonomie vůle subjektů
- dispozitivní právní normy (nikoliv však výlučně)
- základem je smlouva či dohoda

Právní odvětví soukromého práva

Poznámka

- soukromé právo je někdy chápáno v užším a širším smyslu
  - rodinné a dědické právo jako součást občanského práva
  - některá právní odvětví svým charakterem patří jak do soukromého, tak do veřejného práva – např. pracovní právo
-
- **kompetenční spor** – Nejvyšší správní soud – často spor o to, zda spor patří do civilního či správního řízení

Veřejné právo

- typické je **nerovné** postavení subjektů
- osoby si nemohou ujednat práva a povinnosti podle svých představ
- jeden subjekt (orgán veřejné moci) jednostranně či autoritativně může ukládat druhému subjektu práva a povinnosti
- ochrana **veřejného zájmu**
- kogentní právní normy

Právní odvětví veřejného práva

**MUNI
PED**

Přehled právních odvětví

Občanské právo (v užším slova smyslu)

- = soubor (soukromoprávních) norem, které upravují zejména
- osoby (fyzické, právnické), zastoupení
  - právní skutečnosti
  - věci a věcná práva
  - dědické právo
  - smlouvy (závazkové právo)
  - delikty (mimosmluvní závazkový vztah)

občanský zákoník

Rodinné právo

- = soubor (soukromoprávních) norem, které upravují zejména
- manželství
  - vztahy mezi rodiči a dětmi, příp. ostatními příbuznými
  - poručenství, pěstounství a další formy péče o dítě
  - registrovaná partnerství

občanský zákoník

zákon o registrovaném partnerství

Obchodní právo

= soubor právních norem (soukromoprávních, ale i veřejnoprávních), které upravují zejména

- vztahy mezi obchodníky, resp. podnikateli občanský zákoník
- obchodní korporace zákon o obchodních korporacích
- nekalá soutěž občanský zákoník
- hospodářská soutěž (hospodářské právo) zákon o ochraně hospodářské soutěže

Pracovní právo

= soubor právních norem (soukromoprávních, ale i veřejnoprávních), které upravují zejména

- individuální pracovní právo zákoník práce
  - vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli
- kolektivní pracovní právo zákoník práce
  - například odborové organizace
- zaměstnanost zákon o zaměstnanosti
  - vztahy mezi občany, zaměstnavateli a úřady práce, MPSV
- právo sociálního zabezpečení celá řada předpisů
  - veřejné právo
  - zdravotní, nemocenské, důchodové pojištění atd. atd.

Právo duševního vlastnictví

- autorské právo
- ochranné známky
- patenty
- označení původu
- průmyslové a užité vzory

celá řada předpisů

Mezinárodní právo soukromé

- není „mezinárodní“, je to součást vnitrostátního práva
- upravuje vztahy s tzv. mezinárodním prvkem
  - kterým právem se bude řídit daný vztah
  - kde se budeme soudit
  - co se soudním rozhodnutím vydaným v zahraničí (uznání a výkon)

zákon o mezinárodním právu soukromém

nařízení EU

mezinárodní smlouvy

Ústavní právo

- = soubor právních norem upravující státněmocenské vztahy, na které působí ústavněprávní normy
- ústavní pořádek ČR = soubor právních předpisů nejvyšší právní síly
  - základy veřejné moci a právního řádu
  - vztah státu a práva
  - zákonodárná, výkonná, soudní moc
  - státní občanství
  - lidská práva atd.

Ústava ČR

Listina základních práv a svobod

ústavní zákony

Trestní právo

- trestní právo hmotné – soubor právních norem, které chrání práva a oprávněné zájmy právních subjektů před trestnými činy
  - co to je trestný čin
  - jakou sankci lze za trestný čin uložit
- trestní právo procesní – soubor právních procesních norem, které upravují procesní postup trestních orgánů v trestních věcech – tj. trestní řízení

trestní zákoník (a další zákony pro právnické osoby, mladistvé)

trestní řád

Kde byla poprvé použita metoda analýzy DNA k usvědčení vraha v ČR?

Správní právo

= souhrn právních norem (veřejnoprávních), které upravují organizaci a výkon/fungování veřejné správy

- správní právo hmotné celá řada předpisů
- správní právo procesní správní řád soudní řád správní
- (správní právo trestní)
- přešupek
- celá řada oblastí
  - některé z nich se postupem staly samostatnými právními odvětvími – finanční, správní, právo sociálního zabezpečení atd.

Finanční právo

= souhrn právních norem, které upravují finančněprávní vztahy (mezi státními či samosprávnými orgány navzájem, mezi finančními orgány a osobami – fyzickými a právnickými)

- daně, poplatky, cla
- veřejné rozpočty, státní fondy
- měnové právo
- finanční trh atd.

celá řada předpisů

daňový řád

Právo životního prostředí

- ochrana vod
- ochrana ovzduší
- ochrana přírody a krajiny, lesa
- ochrana zemědělského půdního fondu
- nakládání s odpady atd.

celá řada předpisů

Občanské právo procesní

= soubor právních procesních norem, které upravují procesní postup civilních orgánů v civilních věcech – tj. civilní řízení

- u kterého soudu se budeme soudit
- procesní podmínky
- dokazování
- soudní rozhodnutí včetně výkonu
- opravné prostředky atd.

občanský soudní řád

Pojem kodifikace práva

- = soustavný celek právních norem větší části právního řádu
- výsledkem je kodex (zákoník) – ucelený právní předpis, jsou v něm normy pro celé právní odvětví
- v ČR máme jak kodifikovaná, tak nekodifikovaná právní odvětví

**MUNI
PED**

Mezinárodní právo

Mezinárodní právo

- vnitrostátní právo vs. mezinárodní právo
  - monistický systém vs. dualistický systém - překonáno
- mezinárodní právo = mezinárodní právo veřejné
  - vs. mezinárodní právo soukromé – není „mezinárodní“, součást vnitrostátního práva
- mezinárodní právo veřejné
  - vztahy mezi státy a státy, státy a mezinárodními organizacemi, mezinárodními organizacemi navzájem
  - mezinárodní ekonomické právo
  - mezinárodní trestní právo
  - mezinárodní ochrana lidských práv
  - mezinárodní kosmické právo a právo mezinárodních vod
  - mezinárodní ochrana investic atd.

mezinárodní smlouvy

mezinárodní obyčeje

Příklad 2 ze zadání na semináře

- paní Kávová si koupila cestou do práce kávu v Kofi Kofi*
- pan X ukradl na ulici zaparkované auto panu Y*
- Kristýna a Pavel spolu uzavřeli manželství na zámku v Buchlovicích*
- paní Dana uvedla do daňového přiznání nesprávně své příjmy*
- Adamovi umřel tatínek, přičemž Adam bude dědit jeho majetek*
- Kamil v afektu zavraždil svou přítelkyni*
- studentka Katka si chce přivydělat jako prodavačka v obchodě a uzavře dohodu o pracovní činnosti*
- pan Zelený dostane pokutu od policie za jízdu na červenou*
- spor o to, zda prezident republiky může vykonávat svůj úřad ze zdravotních důvodů*

- společnost s ručením omezením si zakoupila dřevo pro výstavbu dřevěných saun od jiné podnikající společnosti
- pan Novák neměl nasazený respirátor v městské hromadné dopravě a odmítl si ji nasadit i přes výzvy policisty
- adopce dítěte manželským párem, který nemůže mít své děti
- zpěvačka Helena Vondráčková byla pomluvena v novinách a žádá omluvu
- stížnost proti rozhodnutí soudu, že občanovi bylo odepřeno volební právo a současně bylo během soudního řízení porušeno jeho právo na spravedlivý proces
- paní si stěžuje, že keře a stromy ze zahrady její souseda přesahují na její zahrádku
- spor o to, zda v lese v národním parku může probíhat cyklistický závod
- student nezaplatil vyměřený poplatek za prodloužení studia na vysoké škole
- stavební povolení k výstavbě nového rodinného domu

- *uzavření mezinárodní smlouvy mezi Českou republikou a Kongem*
- *student Petr si zakoupil nové boty na své dovolené ve Španělsku od španělského obchodníka*
- *porušení hospodářské soutěže – kartelová dohoda mezi společnostmi podnikající v prodeji benzínu a pohonných hmot*
- *založení akciové společnosti nebo společnosti s ručením omezením*
- *chovatel psů, který týral psy*
- *českého lyžaře v rakouských Alpách srazí německý lyžař*
- *pan Trouba reklamuje mikrovlnku, kterou zakoupil v obchodě, přičemž po třech dnech užívání mikrovlnka nefunguje*
- *placení cel*

Příklad 3 ze zadání na seminář

- učitel uzavře smlouvu s provozovatelem autobusu, který zajistí přepravu žáků na školní výlet
- ředitel základní školy zamítne žádost o přeřazení žáka do vyššího ročníku
- učitel tělesné výchovy nechá žáky bez dozoru samovolně skákat kotouly letmo, přičemž jeden žák dopadne na hlavu a utrpí těžká zranění
- učitel občanské výchovy nedostal plat za přesčasy, když odučil spousta hodin za nemocného kolegu
- třídní učitel jednoho žáka zjistí, že rodiče soustavně zanedbávají povinnou výživu tohoto žáka
- učitel v kabinetě nešťastnou náhodou rozbije mobil svého kolegy, který chce nový mobil jako náhradu škody
- uvedení nepravdivých informací o průběhu výuky občanské výchovy uvedené v inspekční

zpráve vydaná Českou školní inspekcí

**MUNI
PED**

Právo hmotné a procesní

Hmotné právo

- tvoří právní normy, které upravují (stanovují) práva a povinnosti právních subjektů (účastníků právních vztahů – osob, státních orgánů atd.) – „jak se chovat v právních vztazích“
- například (s vědomím ALE.....)
  - občanský zákoník
  - trestní zákoník
  - zákoník práce
  - zákon o obchodních korporacích

Procesní právo

- procesní postup, jak dosáhnout práv a povinností před soudy (správními orgány atd.) – postup orgánů veřejné moci k uplatnění a ochraně hmotných práv
- procesní práva a povinnosti účastníků, celá řada otázek
- například (s vědomím ALE.....)
  - občanský soudní řád
  - trestní řád
  - správní řád
  - soudní řád správní
  - daňový řád

Vědomí ALE

- hmotněprávní a procesněprávní předpis
  - NEZNAMENÁ, že hmotné právo je upraveno výlučně v hmotněprávním předpisu
  - NEZNAMENÁ, že procesní právo je upraveno jen v procesněprávním předpisu
  - i v hmotněprávním předpisu můžeme nalézt normy procesní povahy a naopak
- pro určení hmotné / procesní je předpis výraznou pomůckou, ale je potřeba zkoumat samotnou právní normu

Příklad 4 ze zadání na seminář

- *Týdenní rozsah hodin přímé pedagogické činnosti stanoví ředitel školy pedagogickému pracovníkovi na období školního vyučování nebo na pololetí školního vyučování. (§ 23 zákona o pedagogických pracovnících).*
- *Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. (§ 36 odst. 3 školského zákona)*
- *Účastníci mají právo vyjádřit se k návrhům na důkazy a ke všem důkazům, které byly provedeny (§ 123 občanského soudního řádu)*
- *Kupní smlouvou se prodávající zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc, která je předmětem koupě, a umožní mu nabýt vlastnické právo k ní, a kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí prodávajícímu kupní cenu. (§ 2079 odst. 1 občanského zákoníku)*

Příklad 4 ze zadání na seminář

- *Obviněný může být předveden i bez předchozího předvolání, jestliže je to nutné k úspěšnému provedení trestního řízení, zejména když se skrývá nebo nemá stálé bydliště. (§ 90 odst. 2 trestního řádu)*
- *Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný. (§ 15 trestního zákoníku)*
- *Řízení je zahájeno dnem, kdy návrh došel soudu. (§ 32 soudního řádu správního)*
- *Orgány fakulty mají právo, nestanoví-li tento zákon jinak, rozhodovat nebo jednat za veřejnou vysokou školu v těchto věcech týkajících se fakulty: a) ustavování samosprávných akademických orgánů fakulty ..... (§ 24 zákona o vysokých školách)*
- *Osoby zúčastněné na správě daní mají rovná procesní práva a povinnosti. (§ 6 daňového řádu)*
- *Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. (§ 697 odst. 1 občanského zákoníku)*

**MUNI
PED**

**Děkuji za pozornost
malachta@mail.muni.cz**

Obrázky staženy z google obrázků.